

Code No. 6061

Roll No. ....

SET : A

D. El. Ed. 2<sup>nd</sup> Year Exam., July/August – 2024

Pedagogy of Sanskrit Language

संस्कृत भाषा का शिक्षाशास्त्र

(Course Code : DE-211)

(Only for Fresh/Re-appear/Mercy Chance Candidates)

[ Evening Session ]

Time : 2 Hours ]

समय : 2 घण्टे ]

[ Max. Marks : 35

[ अधिकतम अंक : 35

सामान्य निर्देश : —

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।

6061/(Set : A)

P. T. O.

(vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देशा: —

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यश्च भवेत्।
- (ग) प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि।
- (घ) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

भाग - 'क'

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्या कार्या - 2 × 3 = 6

- (क) संस्कृतपद्यस्य स्वरूपं निरूपयत।
- (ख) संस्कृतगद्य शिक्षणस्य महत्त्वं निरूपयत।
- (ग) अनुवाद शिक्षणस्य कानि उद्देश्यानि सन्ति ?

2. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः - 1 × 3 = 3

- (क) व्याकरण शिक्षणस्य आगमन विधेः उल्लेखं कुरुत।
- (ख) व्याकरण शिक्षणस्य कानि उद्देश्यानि सन्ति ?

3. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः - 1 × 3 = 3

- (क) आदर्शप्रश्नपत्रस्य सोपानानां वर्णनं कुरुत।
- (ख) मूल्यांकनस्य किं महत्त्वं ? तर्कपूर्ण प्रतिपादयत।

6061/(Set : A)

4. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

- (क) पाठयोजनायाः महत्त्वं प्रतिपादयत।  
(ख) व्याख्याकौशलेन कोऽभिप्रायः अस्ति ?

5. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 5 = 5

- (क) समासस्य परिभाषां लिखित्वा तस्य भेदानां सोदाहरणेन व्याख्या कार्या।  
(ख) छन्दसः परिभाषां लिखित्वा गायत्री अनुष्टुप् च इत्यनयोः छन्दयोः सोदाहरणेन व्याख्या कार्या।

भाग - 'ख'

6. अधोलिखितानां वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि –

15 × 1 = 15

(क) छन्दोविहीनं रचना कथ्यते –

- (i) महाभारतं  
(ii) गद्यं  
(iii) पद्यं  
(iv) रामायणं

(ख) ..... व्याकरणं स्मृतं। रिक्त स्थानं पूरयत।

- (i) कर्णः  
(ii) पादः  
(iii) हस्तः  
(iv) मुखम्

6061/(Set : A)

( 3 )

P. T. O.

- (ग) अधोलिखितेषु कः गणः नास्ति ?
- (i) जगण
  - (ii) कगण
  - (iii) रगण
  - (iv) सगण
- (घ) धातुतः पूर्वं कस्य योगो भवति ?
- (i) उपसर्गस्य
  - (ii) प्रत्ययस्य
  - (iii) समासस्य
  - (iv) कारकस्य
- (ङ) पूर्वपदप्रधानः कस्मिन् समासे भवति ?
- (i) अव्ययीभाव समासे
  - (ii) द्वन्द्व समासे
  - (iii) तत्पुरुष समासे
  - (iv) द्विगु समासे
- (च) “अधिहरिः” अज कः समासः विद्यते ?
- (i) तत्पुरुषः समासः
  - (ii) द्वन्द्वः समासः
  - (iii) कर्मधारय समासः
  - (iv) अव्ययीभावः समासः

(छ) “सह” योगे का विभक्तिः भवति ?

- (i) प्रथमा
- (ii) द्वितीया
- (iii) तृतीया
- (iv) चतुर्थी

(ज) “येनाङ्कारः” इति अनेन सूत्रेण विभक्तिः भवति ?

- (i) सप्तमी
- (ii) तृतीया
- (iii) द्वितीया
- (iv) चतुर्थी

(झ) अलं करोति इति ..... । रिक्त स्थानं पूरयत –

- (i) कारकम्
- (ii) अलंकारः
- (iii) समासः
- (iv) उपसर्गः

(ञ) पाठयोजनायां सम्मिलितः नास्ति –

- (i) प्रकोष्ठः
- (ii) अध्यापकः
- (iii) विषयः
- (iv) विशिष्ट उद्देश्यः

(ट) प्राचीन मूल्यांकन विधि: आसीत् –

- (i) प्रायोगिक परीक्षा
- (ii) प्रत्यक्ष परीक्षा
- (iii) श्लाका परीक्षा
- (iv) लिखित परीक्षा

(ठ) आदर्शप्रश्नपत्रस्य गुणेषु नास्ति –

- (i) प्राचीनता
- (ii) वैज्ञानिकता
- (iii) वैधता
- (iv) व्यापकता

(ड) वर्णसाम्यम् ..... । रिक्त स्थानम् पूरयत –

- (i) उपमा
- (ii) अनुप्रासः
- (iii) उत्प्रेक्षा
- (iv) यमकम्

(ढ) “नगण” गणस्य गणचिह्नः अस्ति –

- (i) SSS
- (ii) SII
- (iii) IIS
- (iv) III

(ण) काव्येन कस्य अनुभूतिः भवति ?

(i) आनन्दस्य

(ii) सुखस्य

(iii) दुःखस्य

(iv) विस्मयस्य

---